

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

-обавезна садржина- свака рубрика мора бити попуњена

(сви подаци уписују се у одговарајућу рубрику, а назив и место рубрике не могу се мењати или изоставити)

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовao комисију 18. септембар 2020, Наставно-научно веће Правног факултета Универзитета у Новом Саду, бр. Одлуке 0101-3/9</p> <p>2. Састав комисије са знаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>председник: проф. др. Бојан Пајтић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Новом Саду</p> <p>члан: проф. др Марко Ђурђевић, ванредни професор Правног факултета Универзитета у Београду</p> <p>члан: проф. др. Сања Радовановић, ванредни професор Правног факултета Универзитета у Новом Саду</p>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Дарија, Зоран, Марић</p> <p>2. Датум рођења, општина, држава: 10. март 1987. године</p> <p>3. Назив факултета, назив студијског програма дипломских академских студија – мастер и стечени стручни назив Правни факултет Универзитета у Новом Саду, општи смер, дипломирани правник-мастер</p> <p>4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија 2010. година, докторске академске студије - приватно право</p> <p>5. Назив факултета, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране: Правни факултет Универзитета у Новом Саду, мастер студије, општи смер, „Тумачење члана 2 став 2 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода“</p> <p>6. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: /</p>
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Очигледна несразмера у уговорном праву

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са знаком броја страна, поглавља, слика, шема, графикона и сл.

Дисертација има десет поглавља, 393 стране, 2304 референце. Слика и графикона нема. Након кључних документацијских информација на српском и енглеском језику, следи: садржај, резиме дисертације на српском језику, резиме дисертације на енглеском језику, оригинални коначни текст дисертације, списак литературе и списак коришћених скраћеница.

У техничком смислу, дисертација је у потпуности у складу са важећим универзитетским стандардима.

Садржај је конципиран на следећи начин:

1. УВОД 1

ДЕО ПРВИ: ОЧИГЛЕДНА НЕСРАЗМЕРА КАО ПРАВНИ СТАНДАРД И НАЧЕЛО ЕКВИВАЛЕНТНОСТИ УЗАЈАМНИХ ПРЕСТАЦИЈА 3

2. Начело еквивалентности узајамних престаџија као једно од основних начела уговорног права 4

2.1. Развој схватања о еквивалентности узајамних престаџија кроз правила о правичној цени од античког доба до средњег века 6

2.1.1. Аристотелово схватање еквиваленције узајамних давања 7

2.1.2. Еквиваленција узајамних престаџија у римском праву 9

2.1.2.1. Схватања о једнакости узајамних давања у периоду републике 9

2.1.2.2. Схватања о једнакости узајамних давања у периоду принципата 9

2.1.2.3. Схватања о једнакости узајамних давања у периоду домината 11

2.1.2.4. Одредбе којима се штити једнакост узајамних давања у Јустинијановом кодексу 14

2.2. Развој начела еквивалентности од средњег века до данас 18

2.2.1. Филозофска разматрања о правичној цени и равнотежи узајамних давања у средњовековном уговорном праву 18

2.2.2. Развој начела једнакости узајамних давања у канонском праву 19

2.2.3. Начело еквивалентности узајамних престаџија у буржоаским грађанским законима 20

2.3. Начело једнакости међусобних давања у модерном законодавству 21

2.3.1. Начело еквивалентности у савременим законодавствима европских држава 21

2.3.2. Начело еквивалентности узајамних престаџија у међународним конвенцијама 22

2.3.2.1. Начело једнакости узајамних давања у UNDRUIT Начелима међународних трговачких уговора 23

2.3.2.2. Начело једнакости узајамних давања у Принципима европског уговорног права 25

2.3.3. Начело еквивалентности узајамних престаџија у праву Европске Уније 26

2.3.3.1. Директива о неправедним условима уговора закљученим са потрошачима и начело еквивалентности узајамних престаџија 27

2.3.3.2. Предлог Европске комисије да Европски парламент и Савет Европске Уније донесу регулативу о заједничком европском трговинском праву (CESL) и начело једнакости узајамних давања 28

2.3.3.3. Став Суда Европске Уније о начелу једнакости узајамних давања 30

2.4. Начело еквивалентности у домаћем праву 31

2.4.1. Начело еквивалентности узајамних престаџија у домаћем праву пре доношења Закона о облигационим односима 31

2.4.2. Начело еквивалентности узајамних престаџија у Закону о облигационим односима 32

2.4.2.1. Начело једнаке вредности узајамних давања као једно од основних начела ЗОО 32

2.4.2.2. Општи институти облигационог права којим се штити начело еквиваленције 35

2.5. Правна природа начела еквивалентности 36

3. Значај очигледне несразмере као правног стандарда којим се штити начело

еквиваленције у уговорном праву 41
3.1. Значај начела еквиваленције у уговорном праву 41
3.1.1. Захтев за приближно једнаким престацијама као један од принципа на којим почива целокупно уговорно право 41
3.1.2. Однос начела еквивалентности и других правних начела уговорног права 43
3.1.2.1. Начело еквивалентности и начело правичности 43
3.1.2.2. Начело еквивалентности и начело савесности и поштења 51
3.1.2.3. Начело еквивалентности и начело равноправности странака 58
3.1.2.4. Начело еквивалентности и начело забране злоупотребе права 59
3.1.2.5. Начело еквивалентности и заштита моралних вредности друштва 61
3.1.2.6. Начело еквивалентности и сигурност правног промета 62
3.1.2.7. Начело еквивалентности и начело аутономије воље 62
3.2. Очигледна несразмера као срж начела еквивалентности 63
ДЕО ДРУГИ: ПРЕКОМЕРНО ОШТЕЋЕЊЕ КАО ПРАВНИ ИНСТРУМЕНТ ЗАШТИТЕ НАЧЕЛА ЕКВИВАЛЕНТНОСТИ И ОЧИГЛЕДНА НЕСРАЗМЕРА 66
4. Прекомерно оштећење као институт уговорног права 67
4.1. Појам и развој прекомерног оштећења као правног инструмента заштите еквивалентне вредности престација 67
4.1.1. Појам и дефиниције прекомерног оштећења 67
4.1.2. Развој института прекомерног оштећења од античког доба до средњег века 68
4.1.3. Развој института <i>laesio enormis</i> у средњем веку 71
4.1.3.1. Институт прекомерног оштећења у правној теорији, законодавству и судској пракси у световном праву 71
4.1.3.2. Институт прекомерног оштећења у канонском праву 73
4.1.4. Институт прекомерног оштећења у буржоаским законодавствима 74
4.1.4.1. Буржоаска законодавства која не регулишу институт прекомерног оштећења 74
4.1.4.1.1. Немачки Грађански законик и институт лезије 75
4.1.4.1.2. Холандска, италијанска и швајцарска кодификација грађанског права и институт прекомерног оштећења 76
4.1.4.2. Буржоаска законодавства која садрже правила о институту прекомерног оштећења 76
4.1.4.2.1. Правила о лезији у француском <i>Code civil</i> – у 76
4.1.4.2.2. Регулисање института прекомерног оштећења у аустријском Грађанском законнику 77
4.1.5. Институт прекомерног оштећења у енглеском и америчком праву 80
4.1.6. Институт прекомерног оштећења у домаћем праву 81
4.1.6.1. Регулисање института прекомерног оштећења у периоду од доношења Српског грађанског законика до завршетка Другог светског рата 81
4.1.6.2. Институт прекомерног оштећења у домаћем праву од половине XX века до доношења Закона о облигационим односима 83
4.1.6.3. Начин на који је институт прекомерног оштећења регулисан у Закону о облигационим односима 85
4.2. Правна природа прекомерног оштећења као института уговорног права 87
4.2.1. Субјективне и објективне теорије о концепцији прекомерног оштећења 87
4.2.2. Концепција прекомерног оштећења која је прихваћена у Закону о облигационим односима 92
4.3. Правне последице прекомерног оштећења 94
4.3.1. Правне последице прекомерног оштећења у упоредном уговорном праву 94
4.3.2. Правне последице прекомерног оштећења у српском уговорном праву 96
4.4. Примена правила о прекомерном оштећењу на уговоре у привреди 101
4.4.1. Специфичности уговора у привреди у односу на грађанскоправне уговоре и различити приступи њиховом законодавном регулисању 101
4.4.2. Законодавно регулисање привредних уговора у српском праву 102
4.4.3. Различита схватања о оправданости примене института <i>laesio enormis</i> на уговоре у привреди 103
4.4.3.1. Аргументи против примене института прекомерног оштећења када је реч о

привредним уговорима	104
4.4.3.2. Аргументи у корист примене института прекомерног оштећења када је реч о привредним уговорима	105
4.4.4. Примена правила о прекомерном оштећењу на уговоре у привреди у Закону о облигационим односима; посебна правила у вези са потрошачким уговорима	106
5. Очигледна несразмера узајамних престаџија и институт прекомерног оштећења	109
5.1. Појам очигледне несразмере вредности престаџија	109
5.2. Апсолутна еквивалентност узајамних престаџија и њен однос са очигледном несразмером уговорних давања	110
5.3. Методи утврђивања несразмере вредности престаџија	112
5.3.1. Математички метод утврђивања несразмере вредности престаџија	113
5.3.2. Метод еластичног стандарда	116
5.4. Утврђивање несразмере вредности престаџија према Закону о облигационим односима	118
5.4.1. Еластични метод утврђивања несразмере вредности престаџија према Закону о облигационим односима	118
5.4.2. Критеријуми за ближе одређивање стандарда „очигледна несразмера“ код института прекомерног оштећења у домаћем праву	121
5.5. Критеријуми одређивања вредности престаџија	122
5.5.1. Субјективни критеријуми одређивања вредности престаџија	122
5.5.2. Објективни критеријуми одређивања вредности престаџија	123
5.6. Време процене вредности престаџија	123
5.6.1. Субјективне теорије о тренутку према ком се цени вредност престаџија	124
5.6.2. Објективне теорије о тренутку према ком се цени вредност престаџија	124
5.6.3. Тренутак процене вредности престаџије у случају постојања предуговора	128
5.7. Закључак: очигледна несразмера узајамних престаџија као правни стандард и институт прекомерног оштећења	129
ДЕО ТРЕЋИ: ЗЕЛЕНАШКИ УГОВОР КАО ПРАВНИ ИНСТРУМЕНТ ЗАШТИТЕ НАЧЕЛА ЕКВИВАЛЕНТНОСТИ И ОЧИГЛЕДНА НЕСРАЗМЕРА	
6. Зеленашки уговор као институт уговорног права	132
6.1. Развој зеленашког уговора као правног инструмента заштите еквивалентне вредности престаџија	132
6.1.1. Развој института зеленашког уговора у упоредном праву	133
6.1.1.1. Развој института зеленашког уговора од античког доба до средњег века	133
6.1.1.1.1. Схватања грчких филозофа о зеленашком уговору и његово регулисање у античкој Грчкој	133
6.1.1.1.2. Институт зеленашког уговора у римском праву	134
6.1.1.2. Институт зеленашког уговора у средњем веку	135
6.1.1.2.1. Забрана зеленашког уговора у средњовековном световном праву	135
6.1.1.2.2. Забрана зеленашког уговора у канонском праву	136
6.1.1.3. Институт зеленашког уговора у великим грађанским кодификацијама XIX и XX века	138
6.1.1.3.1. Велике грађанске кодификације које нису познавале институт зеленашких уговора	138
6.1.1.3.2. Велике грађанске кодификације које су познавале институт зеленашког уговора	139
6.1.1.4. Институт зеленашког уговора у савременом законодавству	142
6.1.1.4.1. Мађарска грађанска кодификација и институт зеленашког уговора	143
6.1.1.4.2. Институт зеленашког уговора у совјетском уговорном праву	144
6.1.1.5. Институт зеленашког уговора у енглеском и америчком уговорном праву	145
6.1.2. Развој института зеленашког уговора у домаћем праву	151
6.1.2.1. Развој института зеленашког уговора у домаћем праву до доношења Закона о облигационим односима	151
6.1.2.2. Институт зеленашког уговора у Закону о облигационим односима	153
6.2. Појам и елементи зеленашког уговора	157
6.2.1. Објективни елемент појма зеленашког уговора	158

6.2.2. Субјективни елементи појма зеленашког уговора	161
6.2.2.1. Стање нужде као субјективни елеменат на страни оштећеног у зеленашком уговору	165
6.2.2.2. Тешко материјално стање као субјективни елеменат на страни оштећеног у зеленашком уговору	168
6.2.2.3. Недовољно искуство као субјективни елеменат на страни оштећеног у зеленашком уговору	169
6.2.2.4. Лакомисленост као субјективни елеменат на страни оштећеног у зеленашком уговору	171
6.2.2.5. Однос зависности као субјективни елеменат на страни оштећеног у зеленашком уговору	173
6.2.2.6. Несавесност, односно намера искоришћавања тешког положаја оштећеног као субјективни елеменат на страни зеленаша у зеленашким уговорима	174
6.3. Правна природа зеленашког уговора	175
6.4. Правне последице зеленашког уговора	176
6.5. Типови зеленашког уговора	183
6.6. Однос између института зеленашког уговора и института прекомерног оштећења	184
6.6.1. Аргументи за став по коме је прекомерно оштећење институт обухваћен забраном зеленашких уговора	184
6.6.2. Аргументи за став по коме је нужно засебно регулисање института прекомерног оштећења и института зеленашког уговора	185
7. Очигледна несразмера као објективни елеменат појма зеленашког уговора	189
7.1. Појам очигледне несразмере вредности престација код зеленашких уговора	189
7.2. Метод утврђивања несразмере вредности престација код лихварског уговора	191
7.3. Критеријуми одређивања вредности престација код зеленашких уговора	193
7.4. Закључак - очигледна несразмера узајамних престација као правни стандард и институт зеленашког уговора	194
ДЕО ЧЕТВРТИ: ПРАВИЛА О ПРОМЕЊЕНИМ ОКОЛНОСТИМА (КЛАУЗУЛА <i>REBUS SIC STANTIBUS</i>) КАО ПРАВНИ ИНСТРУМЕНТ ЗАШТИТЕ ЕКВИВАЛЕНТНЕ ВРЕДНОСТИ ПРЕСТАЦИЈА И ОЧИГЛЕДНА НЕСРАЗМЕРА	
8. Клаузула о промењеним околностима као институт уговорног права	197
8.1. Појам клаузуле <i>rebus sic stantibus</i> у уговорном праву	197
8.1.1. Клаузула <i>rebus sic stantibus</i> као институт којим се одступа од доследне примене начела <i>pacta sunt servanda</i>	197
8.1.2. Дистинкција између случајева када се може применити <i>clausula rebus sic stantibus</i> и случајева немогућности испуњења уговорене престације	199
8.2. Схватања у домаћој правној теорији о оправданости примене правила о промењеним околностима као општег института уговорног права	204
8.3. Развој клаузуле <i>rebus sic stantibus</i> као правног инструмента заштите еквивалентне вредности престација	207
8.3.1. Клаузула <i>rebus sic stantibus</i> у римском праву	207
8.3.1.1. Становиште римских правника о утицају промењених околности на правну судбину уговора	207
8.3.1.2. Становиште римских филозофа о утицају промењених околности на правну судбину уговора	210
8.3.2. Развој клаузуле <i>rebus sic stantibus</i> у средњем веку	211
8.3.2.1. Развој клаузуле <i>rebus sic stantibus</i> у раном средњем веку	211
8.3.2.2. Развој клаузуле <i>rebus sic stantibus</i> у канонском праву	211
8.3.2.3. Клаузула <i>rebus sic stantibus</i> у доба глосатора	213
8.3.2.4. Клаузула <i>rebus sic stantibus</i> у доба постглосатора	214
8.3.3. Развој правила о измени или раскиду уговора због промењених околности у периоду између XVI и XVIII века	216
8.3.3.1. Становиште француске правне теорије о клаузули о промењеним околностима	216
8.3.3.2. Схватања италијанске правне теорије о клаузули <i>rebus sic stantibus</i>	217
8.3.3.3. Клаузула <i>rebus sic stantibus</i> у холандској и немачкој правној теорији	217
8.3.3.4. Институт измене или раскида уговора због промењених околности у Баварском	

грађанском законуку и Пруском земаљском законуку 220

8.3.4. Клаузула *rebus sic stantibus* у великим грађанским кодификацијама XIX и XX века 221

8.3.4.1. Велике грађанске кодификације које не садрже правила о промењеним околностима у виду општег института уговорног права 221

8.3.4.1.1. Институт измене или раскида уговора због промењених околности и француски *Code civil* 221

8.3.4.1.2. Аустријски Грађански законик и клаузула *rebus sic stantibus* 223

8.3.4.1.3. Немачки Грађански законик и клаузула о промењеним околностима 223

8.3.4.1.4. Одсуство правила о промењеним околностима у швајцарском и италијанском праву XIX и раног XX века 225

8.3.4.2. Велике грађанске кодификације које садрже правила о промењеним околностима у виду општег института уговорног права 227

8.3.4.2.1. Законско регулисање клаузуле *rebus sic stantibus* у Општем имовинском законуку за Црну Гору 227

8.3.5. Развој правила о измени или раскиду уговора због промењених околности у периоду након Првог светског рата и након Другог светског рата до почетка XXI века 228

8.3.5.1. Развој клаузуле *rebus sic stantibus* у периоду након Првог светског рата у француском праву 228

8.3.5.2. Примена правила о промењеним околностима у периоду након Првог светског рата у немачком праву 235

8.3.5.2.1. Теорија економске немогућности испуњења уговорне обавезе 235

8.3.5.2.2. Примена правила о промењеним околности у складу са концептом тумачења уговора у складу са начелом добре вере 236

8.3.5.2.3. Теорија поремећаја основе уговора (теорија о отпадању основа правног посла) 238

8.3.5.3. Клаузула *rebus sic stantibus* у италијанском праву у периоду након Првог светског рата до данас 242

8.3.5.4. Клаузула *rebus sic stantibus* у енглеском праву (англосаксонски тип правног система) 243

8.3.5.4.1. Немогућност извршења уговора као правни основ ослобађања уговорне обавезе 243

8.3.5.4.2. Теорија осујећења уговора 245

8.3.5.5. Теорија неразумности (неизводљивости испуњења) као основ примене правила о промењеним околностима у америчкој судској пракси 247

8.3.6. Начин на који је институт измене или раскида уговора због промењених околности регулисан након Другог светског рата у појединим земљама Европе 248

8.3.6.1. Правила о измени или раскиду уговора услед промењених околности у пољском Законуку о облигацијама 248

8.3.6.2. Клаузула *rebus sic stantibus* у италијанском Грађанском законуку 248

8.3.6.3. Клаузула *rebus sic stantibus* у грчком, португалском и мађарском праву 250

8.3.6.4. Правила о промењеним околностима у тзв. социјалистичком праву 250

8.3.7. Институт измене или раскида уговора због промењених околности у савременом праву европских земаља 251

8.3.7.1. Клаузула *rebus sic stantibus* у француском уговорном праву 252

8.3.7.2. Институт измене или раскида уговора због промењених околности у немачком уговорном праву 255

8.3.7.3. Измена или раскид уговора због промењених околности у аустријском и швајцарском послератном праву XX и XXI века 257

8.3.7.4. Енглеско уговорно право и правила о измени или раскиду уговора због промењених околности 257

8.3.7.5. Правила о промењеним околностима у америчком уговорном праву 261

8.4. Клаузула *rebus sic stantibus* у српском праву 262

8.4.1. Период до доношења Закона о облигационим односима 262

8.4.1.1. Српски грађански законик и правила о измени или раскиду уговора услед промењених околности; правна правила предратне Југославије 262

8.4.1.2. Период административног управљања и институт измене или раскида уговора због промењених околности 264

- 8.4.1.3. Период друштвеног управљања и институт измене или раскида уговора због промењених околности 264
- 8.4.1.4. Измена или раскид уговора услед промењених околности у Општим узансама за промет робом 265
- 8.4.1.5. Примена института промењених околности на уговор о доживотном издржавању према Закону о наслеђивању из 1955. године уз осврт на садашње законско решење у овом погледу 271
- 8.4.1.6. Утицај промењених околности на начин издржавања одређен правноснажном судском одлуком према Закону о односима родитеља и деце у Србији из 1974. године, те Породичног закона из 2005. године 272
- 8.4.2. Правила о промењеним околностима у Закону о облигационим односима 273
- 8.4.2.1. Услови примене клаузуле *rebus sic stantibus* према Закону о облигационим односима 273
- 8.4.2.1.1. Промењене околности које отежавају испуњење уговора као услов примене клаузуле *rebus sic stantibus* 275
- 8.4.2.1.2. Промењене околности због којих се не може остварити циљ, односно сврха уговора као услов примене клаузуле *rebus sic stantibus* 276
- 8.4.2.1.3. Новина у домаћем законодавству: стандард очекивања уговорних страна и општег мишљења о неправичности опстанка уговора као услов примене клаузуле *rebus sic stantibus* 279
- 8.4.2.1.4. Висина штете као услов примене клаузуле *rebus sic stantibus* 281
- 8.4.2.2. Услови које измењене околности морају да испуњавају да би спадале у категорију „промењених околности“ које су услов примене клаузуле *rebus sic stantibus* 282
- 8.4.2.2.1. Утицај промењених околности на битне састојке уговора 282
- 8.4.2.2.2. Нове околности које нису постојале у време склапања уговора 282
- 8.4.2.2.3. Околности које су наступиле након закључења уговора, али пре доспелости обавезе 283
- 8.4.2.2.4. Околности које су трајале до момента испуњења уговора 285
- 8.4.2.2.5. Околности које није било могуће предвидети, избећи ни савладати 286
- 8.4.2.2.6. Околности које нису скривљене 291
- 8.4.2.3. Домен примене института промењених околности према Закону о облигационим односима 291
- 8.4.2.3.1. Схватање које преовладава: примена клаузуле *rebus sic stantibus* на све двострано обавезне и теретне уговоре 291
- 8.4.2.3.2. Могућност искључења примене клаузуле о промењеним околностима уговором 293
- 8.4.2.3.3. Примена правила о измени уговора позивањем на клаузулу *rebus sic stantibus* на банкарске послове 297
- 8.5. Правне последице раскида или измене уговора због промењених околности 307
- 8.5.1. Раскид уговора позивањем на клаузулу *rebus sic stantibus* 307
- 8.5.1.1. Обавеза обавештавања друге уговорне стране о намери раскида уговора 307
- 8.5.1.2. Захтев уговорне стране да суд раскине уговор 309
- 8.5.2. Одржавање уговора на снази његовом правичном изменом 310
- 8.5.2.1. Понуда или пристанак друге стране на правичну измену одговарајућих услова уговора 310
- 8.5.2.2. Поступак суда у случају да се странке не сагласе са предложеним изменама спорног уговора 314
- 8.5.2.2.1. Овлашћење суда да раскине предметни уговор ако нема сагласности о предложеним изменама 314
- 8.5.2.2.2. Околности којим се суд нарочито руководи приликом доношења одлуке о примени правила о промењеним околностима 314
- 8.6. Накнада штете настале применом клаузуле о промењеним околностима 318
- 8.6.1. Правни стандард „накнада правичног дела штете“ претрпљене због раскида уговора 318
- 8.6.2. Моменат према ком се утврђује висина накнаде штете 319
- 8.7. Поједина спорна питања у вези са применом клаузуле *rebus sic stantibus* 319
- 8.7.1. Инфлација као околност која може бити основ за измену или раскид уговора услед

промењених околности 319

8.7.2. Примена правила о промењеним околностима у случају споразумног продужења рока за испуњење дужникове обавезе 321

8.8. Посебна законска правила о примени института промењених околности 321

8.8.1. Посебна законска правила о утицају промењених околности на предуговор 321

8.8.2. Промењене околности као основ за измену досуђене накнаде материјалне штете у случају смрти, телесне повреде или оштећења здравља 322

8.8.3. Посебна законска правила о примени института промењених околности на уговоре о грађењу 324

8.8.4. Посебна законска правила о примени клаузуле *rebus sic stantibus* на уговор о зајму 330

8.8.5. Измена уговорене накнаде код уговора о лиценци ако постане очигледно несразмерна у односу на приход 331

8.8.6. Посебна законска правила о примени института промењених околности на уговоре о остави 331

8.8.7. Посебна законска правила о примени клаузуле *rebus sic stantibus* на уговоре о организовању путовања 332

8.9. Клаузула *rebus sic stantibus* у међународним конвенцијама 334

8.9.1. Конвенција Уједињених Нација о међународној продаји робе из 1980. године и клаузула *rebus sic stantibus* 334

8.9.2. UNDRIT Начела међународних трговачких уговора и правила о промењеним околностима 336

8.9.3. Регулисање института промењених околности у “Принципима уговорног права” 340

8.9.4. Начин на који је институт измене или раскида уговора због промењених околности регулисан у CESL-у 343

8.9.5. Клаузула *rebus sic stantibus* у Бечкој конвенцији о уговорном праву 344

8.10. Однос између клаузуле о промењеним околностима и института зеленашког уговора 345

9. Очигледна несразмера као правни стандард и клаузула *rebus sic stantibus* 346

9.1. Очигледна несразмера узајамних престација и правила о промењеним околностима – појам и домаћај примене 346

9.1.1. Правила о промењеним околностима и начело еквиваленције узајамних престација 346

9.1.2. Очигледна несразмера узајамних престација и правни стандарди „претерано отежано испуњење“, „велики губитак“ и „тешка несразмера између чинидбе и противчинидбе“ 347

9.2. Закључак: очигледна несразмера узајамних престација као правни стандард и клаузула *rebus sic stantibus* 349

ДЕО ПЕТИ: ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА 351

10. Закључак: очигледна несразмера у уговорном праву 352

10.1. Оправданост правне релевантности очигледне несразмере у уговорном праву кроз историју и у модерно доба 352

10.1.1. Закључна разматрања о начелу еквивалентности и очигледној несразмери у уговорном праву 352

10.1.1.1. Место и значај начела еквивалентности у уговорном праву 352

10.1.1.2. Очигледна несразмера уговорних престација као неопходан услов за дефиницију и заштиту начела еквивалентности 353

10.1.1.2.1. Терминологија и њена повезаност са висином несразмере узајамних престација 353

10.1.1.2.2. Уговори код којих је постојање очигледне несразмере уговорних давања правнорелевантно; критеријуми и методи утврђивања њеног постојања 354

10.1.1.2.3. Очигледна несразмера узајамних престација као објективни елеменат прекомерног оштећења 356

10.1.1.2.4. Очигледна несразмера узајамних престација као објективни елеменат зеленашког уговора 357

10.1.1.2.5. Очигледна несразмера узајамних престација као објективни елеменат института промењених околности 358

10.1.2. Закључак о историјском развоју идеје о оправданости правне релевантности

очигледне несразмере 359

10.2. Коментар постојећих законских решења и предлози побољшања истих у циљу пружања потпуније заштите начела еквивалентности 364

10.2.1. Коментар и предлози у вези са законодавним регулисањем правног института прекомерног оштећења 364

10.2.2. Коментар и предлози у вези са законодавним регулисањем правног института зеленашког уговора 365

10.2.3. Коментар и предлози у вези са законодавним регулисањем правног института промењених околности 368

10.3. Проблематика очигледне несразмере у уговорном праву – финалне обсервације 370

11. ЛИТЕРАТУРА 373

11.1. Књиге и чланци 373

11.2. Закони и међународни акти 384

11.3. Судске одлуке и правна схватања судова 386

11.4. Веб сајтови 391

12. КОРИШЋЕНЕ СКРАЋЕНИЦЕ 393

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Предмет докторске дисертације јесте очигледна несразмера у уговорном праву. Реч је о теми којој, упркос њеном несумњивом значају и врло честој практичној примени института чији је појмовни елемент, није посвећена довољна пажња у литератури.

У уводним разматрањима су истакнути разлози за одабир изучавања ове теме. Наглашено је постојање несумњиве повезаности између утицаја очигледне несразмере на судбину уговора и поштовања начела правичности, као и еквивалентности, те очувања правне сигурности. Наведена су питања на која овај рад треба да одговори и апострофиран крајњи циљ - да у њему начинимо једно савремено и свеобухватно истраживање очигледне несразмере у уговорном праву.

Предмет научног истраживања у првом делу дисертације јесте однос очигледне несразмере као правног стандарда и начела еквивалентности узајамних престајања. Начињена је детаљна анализа начела једнакости узајамних давања, његовог развоја и регулације у позитивном праву, као и односа са другим начелима уговорног права. Након тога, разматран је значај очигледне несразмере као правног стандарда којим се штити начело еквиваленције у уговорном праву.

Други део рада посвећен је прекомерном оштећењу као једном од најстаријих института облигационог права. Објашњен је појам и природа лезије, начињен преглед њене еволуције од античког до савременог доба и анализирани правне последице. Нарочито се анализира оправданост примене института прекомерног оштећења на уговоре у привреди. У оквиру овог дела проучена је очигледна несразмера узајамних давања као конститутивни елемент овог института. Акцент је стављен на различите методе утврђивања несразмере међусобних давања у уговорном праву, те на време процене и прихваћене критеријуме одређивања вредности истих.

У трећем делу рада је пажња усмерена на зеленашки уговор, са посебним одељком који се односи на очигледну несразмеру као објективни елемент овог института. Начињен је упоредноправни, али и еволутивни приказ института лихварског уговора. Размотрен је његов појам, елементи, правна природа и последице. Анализирани су различити типови зеленашких уговора. Извршено је поређење прекомерног оштећења и зеленашког уговора и представљени су аргументи за и против њиховог засебног регулисања, при чему је дато образложење због чега се заступа став да је реч о одвојеним институтима које је нужно тако и законски поставити. Када је реч о очигледној несразмери која представља објективни елемент појма зеленашког уговора, истражен је појам, метод и критеријуме утврђивања евентуалног постојања исте и донети закључци о односу овог правног стандарда и зеленашког уговора као института облигационог права.

Следећи део се односи на институт промењених околности, те очигледну несразмеру узајамних давања као битан услов примене овог института у уговорном праву. Анализа је започета конкретизацијом појма наведеног института, као и приказом његовог историјског развоја. Дат је преглед теоријских схватања о оправданости примене промењених околности у уговорном праву, као и аргументације за иста. Када је реч о правним последицама примене промењених околности, начињен је посебан осврт на специфичности у вези са раскидом уговора позивањем на промењене околности, али и начином на који се уговор ипак може одржати на снази. Рад садржи и анализу правила о накнади штете настале применом овог института. Посебна пажња је посвећена појединим спорним питањима у вези са применом клаузуле о промењеним околностима. Потом је предмет изучавања била очигледна несразмера узајамних престајања као правни стандард у контексту промењених околности.

У последњем делу су начињена закључна разматрања. Наведени су разлози за оправданост правне релевантности очигледне несразмере у уговорном праву кроз историју и у модерно доба. Дати су коментари постојећих законских решења заједно да предлозима у вези са

законодавним регулисањем правних института у којима је очигледна несразмера међусобних давања правнорелевантна. У финалним обсервацијама су сумирани резултати истраживања и наведене начелне смернице за судове у вези са утврђивањем и применом очигледне несразмере у уговорном праву.

Циљ истраживања очигледне несразмере је да се укаже на постојеће стање које се односи на њено изучавање у теорији, затим да се изврши анализа прописа из ове области те да се презентују законска решења из појединих држава која се односе на предметну проблематику. Крајњи циљ је да се укаже на значај и правне последице очигледне несразмере у уговорном праву и да се дају конкретни предлози за што ефикаснију примену овог правног стандарда и института чији је он елемент.

Приликом израде дисертације коришћени су следећа литература и извори:

КЊИГЕ И ЧЛАНЦИ

1. Аврамовић Драгослав, *Реконструкција монетарног система Југославије и победа над инфлацијом 1994.*, Београд, 2007
2. Аврамовић Сима, *Српски грађански законик (1844) и правни транспланти – копија аустријског узора или више од тога?*, Српски грађански законик – 100 година, Београд, 2014
3. Алексић Весна, *Структурне промене у приватном банкарском сектору Србије – историјске опомене и препоруке*, Структурне промене у Србији – досадашњи резултати и перспективе, 2015, 91-105
4. Антић Биљана, *Промењене околности у уговорном праву Европске Уније и Србије*, Нови Сад, 2014
5. Антић Оливер, *Облигационо право*, Београд, 2008
6. Антић Оливер, *Облигационо право*, Београд, 2012
7. Babić Dragan, *Pravednost, pravičnost i pravo*, Pravni vjesnik, 1987, broj 3, 151-158
8. Бабић Илија, *Лексикон облигационог права*, Београд, 2001
9. Baele Hugh, *Cases, Materials and Text on Contract Law*, Hart, 2010
10. Baranauskas Egidijus; Zapolskis Paulius, *The effect of change in circumstances on the performance of contract*, Juridprudencija, 2009, no.4, 197-216
11. Becker Christoph, *Die Lehre von der laesio enormis in der Sicht der heutigen Wucherproblematik : Ausgewogenheit als Vertragsinhalt und § 138 BGB*, Köln; 1993
12. Belaj Vlado, *Geneza cijene kod ugovora o prodaji*, Pravni Vjesnik, 2002, broj 3-4, 9-24
13. Бикић Абедин, *Промијењене околности и прекомерно оштећење код двостраних уговора*, Годишњак Правног факултета у Сарајеву, 2011, 81-94
14. Binder Christina, *Die Grenzen der Vertragstreue im Völkerrecht*, Heidelberg, 2013
15. Благојевић Глушчевић Невенка, *Извори за римско облигационо право*, Подгорица, 1997
16. Благојевић Срђан, *Уговор о потрошачком кредиту и заштита потрошача*, Добој, 2012
17. Божишић Балтазар, *Општи имовински законик за Књажевину Црну Гору*, Цетиње, 1898
18. Bonell Michael Joachim, *The UNIDROIT Principles: What Next*, Uniform Law Review, 1998, issue 2-3, 275-286
19. Bydlinski Peter; Apathy Peter, *Bürgerliches Recht, Allgemeiner Teil*, Wien, 2010
20. Bydlinski Peter, *Ein letztes Mal (?): zum Anwendungsbereich der Laesio-Enormis-Vorschriften*, Juristische Blätter, 2008, issue 11, 744-746
21. Вагнер Љубомир, *Прекомерно оштећење (laesio enormis)*, Гласник Адвокатске Коморе за АП Војводину, 1957, број 4, 4-13
22. Van den Bergh Rena, *The long life of laesio enormis*, Studia Universitatis Babeş Bolyai-Iurisprudentia, 2012, no. 4, 35-52
23. Van Houtte Hans, *The UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts*, International Trade and Business Law Annual 2, 1996, 1-20
24. Вилус Јелена, *Уговор о грађењу (према Закону о облигационим односима)*, Зборник радова, 1979, 137-150
25. Винш Владимир, *Право аутора на ревизију уговорне одредбе о износу ауторског*

- хонорара, Страни правни живот, 2017, број 2, 191-204
26. Visky Karoly, *Spüren der Wirtschaftskrise der Kaiserzeit in den römischen Rechtsquellen*, Bonn-Budapest, 1983
  27. Визнер Борис, *Коментар Закона о обвезним (облигационим) односима*, Загреб, 1978
  28. Визнер Борис, *Правно релевантно значење заблуде о мотиву*, Гласник Адвокатске Коморе Војводине, 1977, број 1, 14-21
  29. Vogel John M., *Impossibility of performance – a closer look*, Public contract law journal, 1977, issue 2, 110-142
  30. Водинелић Владимир, *Такозвана злоупотреба права*, Београд, 1997
  31. Воргић Никола, *Акти власти и садржај облигација*, Гласник Адвокатске Коморе Војводине, 1990, број 1, 28-32
  32. Воргић Никола, *Побијање судског поравнања*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 1967-1968, број 2, 71-86
  33. Вукосављевић Јелена, *Зеленашки правни посао*, Нови Сад, 2014
  34. Гамс Андрија, *Основи стварног права*, Београд, 1961
  35. Глушац Данијела, *Неправичне одредбе и уговор о осигурању*, Ревизија за европско право, 2015, број 1, 99-112
  36. Goode R.M., *Usury in English Law*, Arizona Journal of International and Comparative Law, 1982, 38-60
  37. Gordley James, *Equality in exchange*, California Law Review, 1981, no. 6, 1587-1656
  38. Gordley James, *Impossibility and changed and unforeseen circumstances*, The American Journal of Comparative Law, 2004, no.3, 513-530
  39. Gray Whitmore, Stults Raymond, *Civil code of the Russian Soviet Federated Socialist Republic – an English translation*, Michigan, 1965
  40. Grub Fritz, *Die Lehre von der clausula rebus sic stantibus im Privatrecht*, Leipzig, 2015
  41. Даниловић Јелена, *Болоњска школа и ренесанса права*, Зборник радова, 1967-1968, број 2, 381-396
  42. Даниловић Јелена, *Правичност као показатељ при одређивању и одмеравању облигационих односа и нацрт будућег Закона о облигацијама и уговорима*, Зборник радова, 1970, 357-376
  43. DiMatteo Larry A, Zhou Qi, Saintler Severine, Rowley Keith, *Commercial contract law – Transatlantic perspectives*, Cambridge, 2013
  44. Драгичевић Мирјана, *Раскид или измјена уговора због промијењених околности*, Зборник радова Правног факултета у Нишу, 2012, 301-312
  45. Дудаш Атила, *Кауза уговорне обавезе према Закону о облигационим односима Републике Србије*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 2010, број 1, 145–169
  46. Дудаш Атила, *Кауза уговорне обавезе – француски утицај на Закон о облигационим односима Републике Србије*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 2011, број 3, 663–679
  47. Дудаш Атила, *Настанак и развој идеје о раскидању или измени уговора због промењених околности*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 2015, број 1, 197–214
  48. Дудаш Атила, *Правна релевантност циља уговора у немачком праву*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 2013, број 1, 271–289
  49. Дудаш Атила, *Схватања о каузи уговора у домаћој цивилистици по усвајању Закона о облигационим односима*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, Нови Сад, 2012, број 1, 475-490
  50. Ђетваи Карољ, *Промењене околности и извршење уговора*, Гласник Адвокатске Коморе за АП Војводину, 1955, број 7, 6-9
  51. Ђокић Марица, *Неправедне одредбе у потрошачким уговорима*, Сварог, 2016, бр. 12, 225-234
  52. Ђорђевић Живомир, *Проблеми еквивалентности у облигационом праву*, Београд, 1958
  53. Ђурђевић Марко, *Раскидање или измена уговора због промењених околности*, Београд, 1994
  54. European Commission, *Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on a Common European Sales Law*, Brussels, 2011
  55. Endemann Wilhelm, *Handbuch des deutschen Handels-, See-, und Wechselrechts*, Leipzig,

1882

56. Живковић Велимир, *Hardship in French, English and German law*, Страни правни живот, 2012, број 3, 240-260
57. Живковић Милош, *Обим сагласности неопходан за закључење уговора*, Београд, 2006
58. Жижић Зоран, *Установа зеленашког уговора у практичној примени*, Право: теорија и пракса, 1986, број 8, 40-45
59. Zimmermann Reinhard, *The law of obligations – Roman foundations of the civilian tradition*, Oxford, 1996
60. Зиндовић Илија, *Промењене околности (клаузула rebus sic stantibus) и нове тенденције у регулисању овог правила*, Право – теорија и пракса, 2012, број 7-9, 115-131
61. Зиндовић Илија, *Ревизија уговора због промењених околности – упоредноправна решења о клаузули rebus sic stantibus*, Страни правни живот, 2017, број 3, 35-54
62. Илкић Зоран, *Престанак уговора о доживотном издржавању*, Мегатренд ревија, 2014, број 1, 127-145
63. International Institute for the Unification of Private Law, *UNIDROIT Principles of international commercial contracts*, Rome, 2016
64. Јанковец Ивица, *Дејство промењених околности на уговорне односе (покушај хармонизације права европских земаља)*, Ревија за европско право, 1999, број 1, 135-144
65. Јанковец Ивица, *Трансформација цене као елемента уговора о продаји*, Зборник радова Правног факултета у Нишу, 1976, 217-238
66. Јелинчић Срећко, *Примјена метода клизне скале у ревизији цијене*, Правни вјесник, 1985, број 2-3, 215-224
67. Jensen Herbert L., Apilado Vincent P., *Personal bankruptcy law*, Jurimetrics Journal, 1979, issue 3, 218-234
68. Јоцовић Светлана, *Преглед судске праксе*, Ревија за право осигурања, 2004, број 3-4, 48-54
69. Капор Владимир, *Питања у вези са ступањем на снагу Закона о облигационим односима*, Зборник радова, 1979, 15-22
70. Капор Предраг, *Валутна клаузула у банкарским кредитима у Србији*, Економика пољопривреде, 2011, број 2, 251-264
71. Киждобрански Миливој, *Промењене околности и право извођача на повећање цене код уговора о грађењу*, Нови Сад, 1987
72. Klasiček Dubravka, Ivatin Marija, *Modification or dissolution of contracts due to changed circumstances*, Pravni vjesnik: časopis za pravne i društvene znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurjs Strossmayera u Osijeku, 2018, no.2, 27-55
73. Ковач Карло, *Виша сила и промењене околности у нашем праву*, Гласник Адвокатске Коморе у АП Војводини, 1966, број 11, 16-24
74. Ковач Карло, *Еквивалентност, алеаторност и пословни морал у нашем правном систему*, Гласник Адвокатске Коморе Војводине, 1980, број 3, 1-15
75. Ковач Карло, *Нацрт Закона о облигацијама и уговорима – значајан догађај нашег правног поретка и привредног развоја*, Гласник Адвокатске Коморе Војводине, 1975, број 4, 1-15
76. Ковачевић Куштримовић Радмила, *Клаузула rebus sic stantibus према Закону о облигационим односима*, Зборник радова правног факултета у Нишу, 1979, 289-304
77. Ковачевић Радмила, *Промењене околности и начело савесности и поштења*, Зборник радова Правног факултета у Нишу, 1973, 283-297
78. Константиновић Михајло, *Облигације и уговори*, Скица за Законик о облигацијама и уговорима, Београд, 1996
79. Круљ Врлета, *Заштитне (монетарне) клаузуле у југословенском праву*, Реферат на саветовању немачких и југословенских правника одржаном од 2.-6. јуна 1973. године у Фрајбургу (доступан на www.prafak.ni.ac.rs/files/zbornik/sadrzaj/zbornici/z11/04z11.pdf, приступила 7.4.2020. године)
80. Круљ Врлета, *Промењене околности и уговорна одговорност*, Београд, 1967
81. Langer Vera Isabella, *Laesio enormis: ein Korrektiv im Römischen Recht*, Marburg, 2009
82. Larenz Karl, *Lehrbuch des Schuldrechts*, München, 1976
83. Lindstrom Niklas, *Changed Circumstances and Hardship in the International Sale of Goods*,

- Nordic Journal of Commercial Law, 2006, no. 1, 2006, 1- 29
84. Лоза Богдан, *Облигационо право*, Београд, 2000
85. Лоза Богдан, *Прекомерно оштећење – оштећење преко половине вредности код теретних уговора (laesio enormis)*, Годишњак Правног факултета Универзитета у Сарајеву, 1970, 40-56
86. Лукић Велибор, *Принцип еквивалентности, монетарни номинализам и индексне клаузуле у облигационом праву*, Гласник Адвокатске Коморе Војводине, 1985, број 10-11, 1-8
87. Малагурски Бранислав, *Међународно право: процеси уједначавања међународног уговорног права, примјери опћег и регионалног уједначавања*, Правни вјесник, 2004, број 1-2, 273-296
88. Марић Дарија, *Заблуда и правне последице заблуде*, Гласник Адвокатске Коморе Војводине, 2014, број 2, 79-106
89. Марковић Велисав, *Уговор о поравнању*, Збирка радова са Synthesis међународне конференције о истраживањима у вези са информатичким технологијама и бизнисом, 2015, 728-734
90. Маркс Карл, *Капитал*, Београд, 1948
91. Marcuse Herman, *Comparative decisions: unbalanced transactions under common and civil law*, Columbia Law Review, 1943, no.43, 1066-1079
92. Матијашевић Обрадовић Јелена, Мирковић Предраг, *Злоупотреба доминантног положаја уз осврт на основне принципе политике конкуренције у ЕУ и Србији*, Право – теорија и пракса, 2018, 16-31
93. Матић Божидар, *Испуњење новчаних облигација*, Зборник Радова Правног факултета у Нишу, 1981, 333-353
94. Menyhard Attila, *Excessive benefit and unfair advantage in contracts*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 2003, број 1-2, 297-311
95. Месаровић Коста, *Промењене околности и извршење уговора о доживотном издржавању*, Гласник Адвокатске Коморе у АП Војводини, 1962, број 11, 9-13
96. Мешкић Златан, *Ограничење страначке аутономије у европском колизионом праву*, Ревиија за европско право, 2012, број 1, 5-34
97. Мијачић Мирса, *Облигациони уговори*, Београд, 1990
98. Мијачић Цветановић Мирса, *Раскидање уговора због неиспуњења*, Зборник радова Правног факултета у Нишу, 131-144
99. Милошевић Љубиша, *Облигациони односи и основна начела према савезном Закону о облигационим односима*, Зборник радова са саветовања о примени Закона о облигационим односима, Закона о ауторском праву и Закона о извршном поступку, Нови Сад, 1979, 35-47
100. Милошевић Љубиша, *Облигационоправна (грађанскоправна, имовинскоправна) одговорност за своје штетне радње*, Зборник радова 1983, 107-118
101. Милошевић Љубиша, *Облигационо право*, Београд, 1982
102. Милошевић Љубиша, *О зеленашком уговору*, Београд, 1957
103. Милошевић Љубиша, *Основна начела нашег облигационог права према Савезном закону о облигационим односима*, Зборник радова, 1978, 31-44
104. Милошевић Љубиша, *Социјалистички морал и уговор*, Зборник радова, 1977, 195-208
105. Михајловић Стојан, Михајло Константиновић: *Облигације и уговори (прикази)*, Гласник Адвокатске Коморе у АП Војводини, Нови Сад, 1969, број 6, 31-32
106. Mokrejs Caroline, *Die clausula rebus sic stantibus – die antiken Quellen und ihre moderne Rezeption: eine rechtshistorische und rechtsvergleichende Untersuchung*, Wien, 2011
107. Momberg Uribe R.A., *The effect of a change of circumstances on the binding force of contracts – comparative perspectives*, Utrecht, 2011
108. Monnier Henry, *Études De Droit Byzantin: Méditation Sur La Constitution 'Εκατέρωι Et Le "Jus Poenitendi"*, Nouvelle revue historique de droit français et étranger, 1900, vol. 24, 37-107
109. Moran Pauline, *Restitutionary Principles and the Frustrated Contracts Act 1944*, Auckland University Law Review 4, 1980, no. 1, 56-65
110. McNair Arnold D., *The Law Reform (Frustrated Contracts) Act, 1943*, Law Quarterly Review

- 60, 1944, no. 2, 160-174
111. Nikolić Dušan, *Legal protection of the weaker side in private law in Republic of Serbia*, Collection of papers of Faculty of law in Niš, 2015, 499-516
112. Николић Душан, *Прекомерно оштећење (laesio enormis) у правној пракси*, Гласник Адвокатске Коморе Војводине, 1989, број 9, 30-33
113. Николић Душан, *Увод у систем грађанског права*, Нови Сад, 2017
114. Никшић Саша, *Темељна обилежја института измјене или раскида уговора због промијењених околности*, Liber amicorum Nikola Gavella, Грађанско право у развоју, Загреб, 2007
115. Nocht Tibor, *Ist die Wirtschaftskrise ein Vertragsrisiko*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 2011, број 2, 527-540
116. Osrećak Jadranka, *Poredbenopravni prikaz načela savjesnosti i poštenja*, Zagrebačka pravna revija, 2014, broj 1, 53-77
117. Palandt Otto, *Bürgerliches Gesetzbuch*, München, 1966
118. Пановски Страхил, *Раскид или измена уговора због промењених околности*, Гласник Адвокатске Коморе Војводине, 1985, број 7-8, 31-39
119. Perillo Joseph M., *Force Majeure and Hardship under the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts*, Tulane Journal of International and Comparative Law, 1997, no. 5, 5-28
120. Pernen Stefan; Spitzer Martin; Kodek Georg., *Bürgerliches Recht*, Wien, 2014
121. Перовић Јелена, *Промењене околности у српском уговорном праву и изворима униформног уговорног права*, Анали Правног факултета у Београду, 2012, број 1, 185-202
122. Перовић Марко, *Правне последице зеленашког уговора*, Правни живот, 2013, број 10, 709-729
123. Перовић Слободан, *Забрањени уговори у имовинскоправним односима*, Београд, 1975
124. Перовић Слободан, *Коментар Закона о облигационим односима*, Београд, 1995
125. Перовић Слободан, Стојановић Драгољуб, *Коментар Закона о облигационим односима*, Крагујевац, 1980
126. Перовић Слободан, *Облигационо право*, Београд, 1973
127. Перовић Слободан, *Облигационо право*, Београд, 1980
128. Перовић Слободан, *Скица за један портрет*, Тридесет година Закона о облигационим односима - зборник радова, Крагујевац, 2008,10
129. Petrić Silvija, *Izmjena ili raskid ugovora zbog promijenjenih okolnosti prema novom Zakonu o obveznim odnosima*, Zbornik pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2006, broj 1, 87-128
130. Пижевски Стојко, *Прекумерно оштетување*, Скопље, 1968
131. Пићкулић Звонимир, Ђерђ Имре, *Основи приватног права у Војводини*, Београд, 1924
132. Pichonnanaz Pascal, *From clausula rebus sic stantibus to hardship: aspects of the evolution of the judges role*, Fundamina: A journal of legal history, 2011, issue 1, 125-143
133. Pohlkamp Matthias, *Die Entstehung des modernen Wucherrechts und Wucherrechtsprechung des Reichsgerichts zwischen 1880 und 1933*, Wien, 2009
134. Попов Даница, *Грађанско право, општи део*, Београд, 2005
135. Попов Даница, *Заштитне клаузуле са посебним освртом на уговор о купопродаји инвестиционе опреме*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 1985, 209-223
136. Попов Даница, *Промењене околности и ослобођење од одговорности (виша сила) код уговора о продаји робе*, Зборник Матице Српске за друштвене науке, 1986, 67-90
137. Попов Даница, *Рушљивост правног посла услед заблуде*, Зборник радова, Нови Сад, 2006, број 3, 231-243
138. Попов Ђорђе, *Утицај валутне клаузуле и девизног курса на стање привреде Србије*, Зборник радова правног факултета у Новом Саду, 2012, број 3, 19-37
139. Поповић Витомир, *Одређивање цене код уговора о продаји у привреди*, Анали Правног факултета у Београду, 1992, број 4, 265-276
140. Просо Маја; Штамбук Шуњић Марија, *Принципи еуропског уговорног права с освртом на уговорну одговорност за неимовинску штету према новом ЗОО-у*, Зборник радова Правног факултета у Сплиту, 2008, број 4, 901-914
141. Pürner Stefan, *Treu und Glauben in der deutschen Rechtsprechung*, Zbornik Pravnog

- Fakulteta Sveucilista u Rijeci 25, 2004, no.1, 247-264
142. Puchta Georg, *Pandekten*, Leipzig, 1845
143. Радивојевић Зоран, *Кодификација начела pacta sunt servanda и Бечка конвенција о уговорном праву*, Зборник радова Правног факултета у Нишу, 1983, 349-363
144. Радишић Јаков, *Облигационо право*, Београд, 1979
145. Радованов Александар, *Облигационо право, општи део*, Нови Сад, 2009
146. Радоњић Новица, *Несразмера између уговорних обавеза као реалност из clause laesio enormis у Закону о облигационим односима*, Гласник Адвокатске Коморе Војводине, Нови Сад, 1981, број 11, 27-32
147. Ramberg Jan; Herre Johnny, *Internationella köplagen (CISG)*, Gothenburg, 2004
148. Rosenfeld Michel, *Contract and Justice: The Relation between Classical Contract Law and Social Contract Theory*, Iowa Law Review 70, 1985, no.5, 769-900
149. Roth Günter H., *Münchener Kommentar Bürgerliches Gesetzbuch Band 2 - Schuldrecht Allgemeiner Teil*, 3. Auflage, München, 1994
150. Салма Јожеф, *Грађанскоправни и трговински уговори – основна теоријска и методолошка питања њихове кодификације*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 2010, број 2, 37-64
151. Салма Јожеф, *Начело еквивалентности и прекомерно оштећење у облигационоправним уговорима: осврт на пројектована законодавна решења*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 1977, 273-282
152. Салма Јожеф, *Облигационо право*, Нови Сад, 2007
153. Салма Јожеф, *Обележја појма и правних последица начела еквивалентности према Закону о облигационим односима*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, посебна свеска са саветовања о примени Закона о облигационим односима, Закона о ауторском праву и Закона о извршном поступку, 1979, 67-77
154. Салма Јожеф, *О сразмери прекомерног оштећења*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду посвећен двадесетогодишњици Правног факултета, Нови Сад, 1979, 375-389
155. Салма Јожеф, *Поглед на појам и вредност апсолутне еквивалентности*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 1976, 79-92
156. Салма Јожеф, *Прекомерно оштећење у облигационим уговорима*, Нови Сад, 1976
157. Салма Јожеф, *Прикраћење преко половине и уговор*, Гласник Адвокатске Коморе Војводине, 1970, број 8, 24-27
158. Салма Јожеф, *Уговорна одговорност – у европском, упоредном и домаћем праву*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 2011, број 1, 69-107
159. Сворцан Слободан, *Раскид уговора о доживотном издржавању*, Београд, 1987
160. Senn Mark A., *A Matter of Principle and Interest - The Briefest Possible History of Usury, Probate and Property*, 2006, issue 2, 60-64
161. Симоновић Ивана, *Реституција у грађанском праву – домаћај примене*, Ниш, 2012
162. Simpson Linda, Taylor Lisa, O'Rourke Kathleen, Shaw Katherine, *An analysis of the consumer behavior on Black Friday*, American Journal of Contemporary Research, 2011, no.1, 1-5
163. Сич Магдолна, *Савесност и поштење у раној антици - корени римског принципа bona fides*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 1996, број 1-3, 193-207
164. Сич Магдолна, *Правична цена (pretium iustum) и њена примена током историје*, Зборник Матице Српске за друштвене науке, 2006, број 120, 199-227
165. Сич Магдолна, *Тумачење права у складу са правичношћу у римском праву*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 2015, број 2, 617-633
166. Сич Магдолна, *Fides bona и fides у процесу стварања римског општег права (ius gentium)*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 2012, број 1, 157-176
167. Слијепчевић Ратомир, *Израда грађанског законика Републике Србије – концепција, садржина и најважније новине преднацрта*, Ревизија за европско право, 2013, број 2, 99-152
168. Smit Hans, *Frustration of contract: a comparative attempt on consolidation*, Columbia Law Review, 1958, no.3, 287-315
169. Smith Reginald Heber, *Rethinking Usury Laws*, The Annals of the American Academy of

- Political and Social Science, 1938, no.1, 189-192
170. Soergel Hans Theodor, Siebert Wolfgang, *Bürgerliches Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen; Band 1: Allgemeiner Teil*, Stuttgart, 1987
171. Sossna Ralf Peter, *Die Geschichte der Begrenzung von Vertragsstrafen*, Berlin, 1991
172. Спасић Иванка, *UNIDROIT – допринос унификацији неких од најважнијих питања међународног трговинског права*, Страни правни живот, 2009, број 2, 27-54
173. Spiro Karl, *Die unrichtige Beurkundung des Preises bei Grundstückskauf: eine zivilistische Studie*, Basel, 1964
174. Stanković Emilija, *Protection of the poor during Diocletian's reign*, Fundamina, 2010, issue 1, 423-427
175. Станковић Милош, *Alea Iacta Est – алекторност уговора о доживотном издржавању као ограничење могућности његовог раскида због промењених околности*, Harmonius: journal of Legal and Social Studies in South East Europe, 2012, број 1, 70-89
176. Stankovic Miloš, Celdran Jose Manuel Gutierrez, *Ogled o mogućnosti harmonizacije evropskog naslednog prava kroz analizu najznačajnijih sličnosti i razlika srpskog i španskog naslednog prava*, Harmonius: Journal of Legal and Social Studies in South East Europe, 2013, issue 1, 264-309
177. Станковић Обрен; Водинелић Владимир, *Увод у грађанско право*, Београд, 1995
178. Стојановић Предраг; Зиндовић Илија, *Инфлаторне и ценовне флукутације као основ за примену клаузуле rebus sic stantibus*, Зборник радова Правног факултета у Нишу, 2013, број 64, 99-124
179. Stoll Hans, *Exemptions in "Commentary on the UN Convention on the Sale of goods"* (Peter Schlechtriem and Geoffrey Thomas ed.), New York, 1998
180. Schramm Alexander, *The English and German Law on Change of Circumstances: An Examination of the English System and Potential Advantages of the German Model*, Anglo-German Law Journal, 2018, vol. 4, 25-55
181. Schulze Wolfgang Georg, *Die laesio enormis in der deutschen Privatrechtsgeschichte*, Münster, 1973
182. Sossna Ralf Peter, *Die Geschichte der Begrenzung von Vertragsstrafen*, Berlin, 1991
183. Squillante Alphonse M, *Unconscionability: French, German, Anglo-American Application*, Albany Law Review, 1969-1970, 297-313
184. Taisch Franco, *Unconscionability in a civil law system: an overview of Swiss law*, Loyola of Los Angeles International and Comparative Law Journal, 1992, issue 3, 529-540
185. Тасић Катарина, *Мане воље оштећеног као један од услова за постојање зеленашког уговора*, Страни правни живот, 2012, број 3, 348-363
186. Tedeschi Gad, *Frustration of Purpose (Cessation of Promisee's Interest in Promisor's Performance)*, Israel Law Review, 1975, issue 1, 1-50
187. Тешић Милорад, *Клаузула ревизије цене у међународним трговачким уговорима – клизна скала*, Београд, 1983
188. Trakman Leon. E, *Frustrated Contracts and Legal Fictions*, Modern Law Review 46, 1983, no. 1, 39-55
189. Тричковић Родољуб, *Нешто о правним средствима којима се постиже еквивалентност у робном промету*, Гласник Адвокатске Коморе Војводине, 1964, број 4, 15-25
190. Thal Spencer Nathan, *The inequality of bargaining power doctrine: the problem of defining contractual unfairness*, Oxford journal of legal studies, 1988, 17-33
191. Thayer J.B., *Laesio enormis*, Kentucky Law Journal, 1937, vol.25, no.4, 321-341
192. Unberath Hannes; McKendrick Ewan I., *Supervening events in "The Common European Sales Law in Context - Interactions with English and German Law"*, Gerhrad Dannemann, Stefan Vogenauer (ed.), Oxford, 2013, 562-580
193. UNIDROIT International Institute for the Unification of private law, *UNIDROIT principles of international commercial contracts*, Rome, 2010
194. United Nations Commission on International Trade Law, *United Nations Convention on Contracts for the international Sale of Goods*, New York, 2010
195. Flambouras Dionysios P., *The Doctrines of Impossibility of Performance and Clausula Rebus SIC Stantibus in the 1980 Convention on Contracts for the International Sale of Goods and the*

- Principles of European Contract Law - A Comparative Analysis*, Pace International Law Review 13, 2001, no.2, 261-294
196. Finkenauer Thomas, *Zur Renaissance der laesio enormis beim Kaufvertrag*, Festschrift für Harm Peter Westermann zum 70. Geburtstag, Köln, 2008, 183-207
197. Fikentscher Wolfgang, *Schuldrecht*, Berlin-New York, 1976
198. Фејеш Сич Магдолна, *Lex Romana Visigothorum*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 1984, 151-170
199. Фејеш Сич Магдолна, *Разлог доношења Теодосијевог кодекса*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 1989, број 1-3, 183-196
200. Hallebeek Jan, *Some Remarks on Laesio Enormis and Proportionality in Roman-Dutch Law and Calvinistic Commercial Ethics*, Fundamina, 2015, issue 1, 14-33
201. Hay Peter, *Frustration and its solution in German Law*, American Journal of Comparative Law, 1961, issue 4, 345-373
202. Heinsius Detlev, *Das Rechtsgut des Wuchers: zur Auslegung des § 302 a StGB*, Frankfurt am Main, 1997
203. Хибер Драгор, *Појам битне заблуде при закључењу уговора*, Београд, 1991
204. Horn Norbert, *Adaptation and Modification of Contracts in View of a Change of Circumstances*, Tel Aviv University Studies in Law, 1992, vol. 11, 137-150
205. Hutchinson Andrew, *Change of Circumstance in Contract Law: The Clausula Rebus Sic Stantibus*, Journal for Contemporary Roman-Dutch Law, 2009, issue 1, 60-73
206. Cavallier Georges, *For a European range of clearly defined usury rates*, The Cristian Law review, 2014, vol.172, 42-62
207. Царић Славко, *Закон о облигационим односима и кодификација правила о уговорима у привреди*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 1979, број 2, 48-59
208. Царић Славко, *Оштећење преко половине*, Гласник Адвокатске Коморе Војводине, Нови Сад, 1962, број 1, 5-13
209. Cassim F. H. I., *Economic duress in the law of unjust enrichment in USA, England and South Africa*, Comparative and International Law Journal of Southern Africa, 1991, 37-71
210. Cauffman Caroline, *The principle of proportionality and European Contract Law*, Maastricht, 2013
211. Цветковић Михајло, *Начело једнаке вредности узајамних давања у уговорном праву*, Зборник радова Правног факултета у Нишу, 2008, број 52, 189-210
212. Clark Charles E., *The restatement of the law of contracts*, Yale Law Journal, 1933, issue 5, 643-667
213. Corbin Arthur Linton, *Corbin on contracts*, St. Paul, 1960
214. Collins Hugh, *The Law of Contract*, Edinburgh, 2003
215. Чобељић Ђорђе, *Промењене околности у привредном и грађанском праву: клаузула rebus sic stantibus*, Београд, 1972
216. Šmalcelj Želimir, *Djelovanje volje stranaka kod obvezno-pravnih ugovora*, Naša zakonitost, 1973, broj 1, 23-38
217. Šmalcelj Želimir, *Djelovanje volje stranaka kod obvezno-pravnih ugovora*, Naša zakonitost, 1973, broj 2, 150-159
218. Шолаја Ирина, *Овлашћења стране погођене промењеним околностима и овлашћења суда*, Годишњак факултета, 2017, број 7, 286-300
219. Шогоров Стеван, *Начело забране стварања и искоришћавања монополског положаја на јединственом југословенском тржишту и облигациони односи*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 1979, број 2, 91-98
220. Watson Alan, *The hidden origins of enorm lesion*, The Journal of Legal History, 1981, issue 2, 186-193
221. Wendehorst Christiane; Zöchling Jud Brigitta, *Einführung in die Rechtswissenschaften und ihre Methoden*, 2. Privatrecht, Wien, 2013
222. Wenusch Hermann, *Die Illusion eines wahren Wertes : unter besonderer Berücksichtigung der laesio enormis*, Wien, 2004
223. Westbrook Raymond, *The origin of laesio enormis*, Revue internationale des droits de l'antiquité, 2008, 39-52
224. Windscheid Bernhard, *Die Lehre des römischen Rechts von der Voraussetzung*, Düsseldorf,

1850

225. Windscheid Bernhard; Kipp Theodor, Lehrbuch des Pandektenrechts, Düsseldorf, 1982

226. Windscheid Bernhard, Lehrbuch des Pandektenrechts, Düsseldorf, 1985

ЗАКОНИ И МЕЂУНАРОДНИ АКТИ

1. Грађански Законик за Краљевину Србију (текст Закона од 11. марта 1844. године, са изменама и допунама)
2. Законик међународне трговине ЧССР из 1963. године
3. Закон о девизном пословању, „Сл. гласник РС“, бр. 62/2006, 31/2011, 119/2012, 139/2014 и 30/2018
4. Закон о конверзији стамбених кредита индексираних у швајцарским францима, „Службени гласник РС“, бр. 31/2019
5. Закон о заштити конкуренције, „Службени гласник РС“, бр. 51/2009 и 95/2013.
6. Закон о заштити корисника финансијских услуга, „Службени гласник РС“, бр. 36/2011 и 139/2014
7. Закон о заштити потрошача, „Службени гласник РС“, бр. 62/2014 и 6/2016
8. Закон о наслеђивању, „Службени гласник РС“ бр. 46/95, 101/2003 – Одлука УСРС и 6/2015
9. Закон о наслеђивању, „Службени лист ФНРЈ“, бр. 20/55
10. Закон о неважности правних прописа донетих пре 6. априла 1946. године и за време непријатељске окупације, „Службени лист ФНРЈ“, бр. 86/46 и 105/47
11. Закон о обвезним односима, „Народне новине“ бр. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18
12. Закон о облигационим односима, „Службени лист СФРЈ“, бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89, „Службени Лист СРЈ“, бр. 31/93 и „Службени Лист СЦГ“, бр. 1/2003 – Уставна повеља
13. Закон о односима родитеља и деце СР Србије, „Службени гласник СРС“, бр. 52/74
14. Закон о основама својинскоправних односа, „Службени лист СФРЈ“, бр. 6/1980, 36/1990
15. Закон о парничном поступку, „Службени гласник РС“, бр. 72/2011, 49/2013 – одлука УС, 74/2013 – одлука УС, 55/2014, 87/2018 и 18/2020
16. Закон о посебним условима продаје стамбених зграда и станова у друштвеној својини САПВ, „Службени гласник САПВ“, бр. 24/1972
17. Закон о промету земљишта и зграда, „Службени лист ФНРЈ“, бр. 26/54
18. Закон о промету непокретности СР Србије, „Савремена администрација“, Београд, 1974
19. Закон о ратификацији Конвенције Уједињених Нација о уговорима о међународној продаји робе, „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори“, бр. 10-1/84
20. Закон о судијама, „Службени гласник РС“, бр. 116/2008, 58/2009 – одлука УС, 104/2009, 101/2010, 8/2012 - одлука УС, 121/2012, 124/2012 - одлука УС, 101/2013, 111/2014 - одлука УС, 117/2014, 40/2015, 63/2015 - одлука УС, 106/2015, 63/2016 - одлука УС и 47/2017
21. Закон о уговорном систему у социјалистичкој привреди Немачке Демократске Републике од 25.2.1965. године
22. Конвенција о униформном праву о закључивању уговора о међународној продаји робе (*The Convention relating to a Uniform Law on the Formation of Contracts for the International Sale of Goods ("ULF")*), доступна на: www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/ulf.html
23. Конвенција о униформном праву о међународној продаји робе (*The Convention relating to a Uniform Law on the International Sale of Goods ("ULIS")*), доступна на: www.unidroit.org/instruments/international-sales/international-sales-ulis-1964
24. Кривични законик Републике Србије, „Службени гласник РС“, бр. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 11/2009, 121/2012, 104/2013 и 108/2014
25. Одлука Народне банке Србије о мерама за очување стабилности финансијског система у вези са кредитима индексираним у иностраној валути, „Службени гласник РС“, бр. 21/15 и 51/15

26. Опште узансе за промет робом, „Службени лист ФНРЈ“, бр.15/54
27. Основни закон о браку, „Службени лист ФНРЈ“, бр. 29/46
28. Основни закон о односима родитеља и деце, „Службени лист ФНРЈ“, бр. 104/47
29. Породични закон, „Службени гласник РС“, бр. 18 од 24. фебруара 2005, 72 од 28. септембра 2011 - др. закон, 6 од 22. јануара 2015. године
30. Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on a Common European Sales Law, COM/2011/0635 final - 2011/0284 (COD)
31. Споразум о стабилизацији и придруживању између Европских заједница и њихових држава чланица једне стране, и Републике Србије, са друге стране, закључен 29.4.2008. године
32. *The Directive on unfair terms in consumer contracts*, 93/13 ЕЕС
33. *The Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act*
34. Уводни закон за Закон о парничном поступку из 1957. године, „Службени лист ФНРЈ“, бр. 4/1957
35. Устав Републике Србије, „Службени гласник РС“, бр. 98/2006

СУДСКЕ ОДЛУКЕ И ПРАВНА СХВАТАЊА СУДОВА

1. Одлука Апелационог суда државе Њујорк у предмету *Dry dock bank v. American Life* од 1.4.1850. године
2. Одлука Апелационог суда Енглеске и Велса у предмету *Krell v. Henry* од 13.7.1903. године
3. Одлука Апелационог суда Енглеске и Велса у предмету *Lloyds Bank v. Bundy* од 30.7.1974. године
4. Одлука Апелационог суда Енглеске и Велса у предмету *Staffordshire Area Health Authority v. South Staffordshire Waterworks Co.* из 1978. године
5. Одлука Апелационог суда Енглеске и Велса у предмету *Herne Boy Steem Baat Co v. Huton* од 6.8.1903. године
6. Одлука Апелационог суда Енглеске и Велса у предмету *Chandler v. Webster* од 4.2.1904. године
7. Одлука Апелационог суда у Руену посл. број 982/82 у предмету *Société Européenne d'Etudes et d'Entreprises (S.E.E.E.) v. République Socialiste Fédérale de Yougoslavie et autres* од 13.11.1984. године
8. Одлука Високог суда Енглеске и Велса у предмету *Paradine v. Jane* од 26.3.1647. године
9. Одлука Високог суда Енглеске и Велса у предмету *Taylor v. Caldwell* од 6.5.1863. године
10. Одлука Врховног административног суда Француске у предмету *Gaz de Bordeaux* од 30.3.1916. године
11. Одлука Врховног привредног суда Сл.491/58 од 6.11.1959. године
12. Одлука Врховног суда Аутономне Покрајине Војводине, Гж.372/53 од 11.5.1955. године
13. Одлука Врховног суда Босне и Херцеговине, Гж.1013/71 од 16.3.1972. године
14. Одлука Касационог суда Француске у случају *Cannal de Craponne* од 6.3.1876. године
15. Одлука Куће Лордова Уједињеног Краљевства у предмету *Davis Contractor Ltd.v.Fareham UDC* од 19.4.1956. године
16. Одлука Куће Лордова Уједињеног Краљевства у предмету *Schoeder Music Publishing Co. Ltd. v. Macaulay* од 16.10.1974. године
17. Одлука Куће Лордова Уједињеног Краљевства у предмету
18. Одлука Федералног касационог суда Немачке, ZR 245/98 од 12.6.2001. године
19. Одлука Уставног суда Уж.3991/13 од 14. 4.2016. године
20. Правно схватање Вишег трговинског суда утврђено као одговор на питање на седници Одељења за привредне спорове од 27.9.2004. године
21. Пресуда Апелационог суда у Београду, Гж. 335/18 од 22.3.2018. године
22. Пресуда Апелационог суда у Београду, Гж.1751/18 од 15.3.2018. године
23. Пресуда Апелационог суда у Београду, Гж. 7911/10 од 17.6.2011. године
24. Пресуда Апелационог суда у Београду, Гж. 7911/10 од 17.6.2010. године
25. Пресуда Апелационог суда у Београду, Гж. 14503/10 од 18.11.2010. године
26. Пресуда Апелационог суда у Нишу, Гж. 1977/18 од 29.3.2018. године

27. Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Гж. 343/18 од 1.3.2018. године
28. Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Гж. 1461/13 од 13.11.2013.године
29. Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Гж. 1523/11 од 1.2.2012. године
30. Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Гж. 1578/14 од 26.6.2014. године
31. Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Гж. 1781/16 од 1.9.2016. године
32. Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Гж. 3815/12 од 15.11.2012. године
33. Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Гж. 4205/17 од 20.3.2018. године
34. Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Гж. 4670/13 од 18.9.2014. године
35. Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Гж. 6520/10 од 2.3.2011. године
36. Пресуду апелационог суда у Паризу, ЈСР 1979.П.18810. од 28.9.1976. године
37. Пресуда Вишег привредног суда, Пж. 1896/01, од 30.5.2001. године
38. Пресуда Вишег привредног суда, Пж. 9163/98 од 2.6.1999. године
39. Пресуда Вишег привредног суда Хрватске, Сл.107/55 од 11.3.1955. године
40. Пресуда Вишег суда у Београду, П.3222/17 од 12.12.2017. године
41. Пресуда Вишег трговинског суда, Пж. 795/06 од 6.9.2006. године
42. Пресуда Вишег трговинског суда, Пж. 1276/06 од 15.08.2006. године
43. Пресуда Вишег трговинског суда, Пж.4446/04 од 9.9.2004. године
44. Пресуда Вишег трговинског суда Пж. 4824/09, од 2.12.2009. године
45. Пресуда Вишег трговинског суда, Пж.6082/04 од 7.3.2005. године
46. Пресуда Вишег трговинског суда, Пж. 10482/05 од 10.3.2006. године
47. Пресуда Врховног касационог суда, Прев.60/16 од 27.4.2017. године
48. Пресуда Врховног Касационог суда, Прев. 210/15 од 24.3.2016. године
49. Пресуда Врховног касационог суда, Рев. 65/10 од 24.2.2010. године
50. Пресуда Врховног касационог суда, Рев. 1892/16 од 7.3.2018. године
51. Пресуда Врховног Касационог суда, Рев.2035/17 од 11.10.2017. године
52. Пресуда Врховног Касационог суда, Рев.2229/17 од 19.10.2017. године
53. Пресуда Врховног Касационог суда, Рев.2844/17 од 7.12.2017. године
54. Пресуда Врховног Касационог суда, Рев.4567/18 од 26.9.2018. године
55. Пресуда Врховног привредног суда, Сл.50/55 од 10.2.1955. године
56. Пресуда Врховног привредног суда, Сл. 290/58 од 30.10.1958. године
57. Пресуда Врховног привредног суда, Сл. 442/55 од 22.6.1955. године
58. Пресуда Врховног привредног суда, Сл. 449/58 од 10.6.1959. године
59. Пресуда Врховног привредног суда, Сл.788/59 од 20.7.1959. године
60. Пресуда Врховног привредног суда, Сл.867/59 од 8.10.1959. године
61. Пресуда Врховног привредног суда, Сл.1127/64 од 12.1.1965. године
62. Пресуда Врховног привредног суда, Сл.1128/62 од 18.10.1965. године
63. Пресуда Врховног привредног суда, Сл.1820/61 од 22.7.1961. године
64. Пресуда Врховног суда Југославије Гж.114/66 од 24.2.1967. године
65. Пресуда Врховног суда Југославије, Рев. 887/62 од 26. 6.1962. године
66. Пресуда Врховног суда Косова, Гж.19/70 од 6.3.1970. године
67. Пресуда Врховног суда Србије, Гж. 366/71 од 21.12.1971. године
68. Пресуда Врховног суда Србије, Прев.81/99 од 24.3.1999. године
69. Пресуда Врховног суда Србије, Прев.341/05 од 23.11.2005. године
70. Пресуда Врховног суда Србије, Прев. 386/03 од 30.1.2004. године
71. Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 87/06 од 22.02.2006. године
72. Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 535/95 од 10.1.1996. године
73. Пресуда Врховног суда Србије, Рев.1338/06 од 29.6.2006.године
74. Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 1448/07 од 29.8.2007. године
75. Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 2426/97 од 12.11.1997. године
76. Пресуда Врховног суда Србије Рев. 2530/05 од 14.6.2006. године
77. Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 2659/05 од 14.6.2006. године
78. Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 2808/05 од 19.10.2006. године
79. Пресуда Врховног суда Хрватске, Рев.1281/91 од 20.6.1991. године
80. Пресуда Врховног суда Хрватске, Рев.1523/89 од 23.3.1990.године
81. Пресуда Врховног суда Хрватске, Рев. 2899/1992-2 од 28.3.1992. године
82. Пресуда Врховног суда Србије, Гж.366/71 од 21.12.1971. године

83. Пресуда Врховног суда Србије, Пзз.2/95 и Прев.50/95 од 8.2.1995. године
84. Пресуда Врховног суда Србије, Прев. 386/03 од 30.1.2004. године
85. Пресуда Врховног суда Србије Рев. 1166/99 од 23.6.1999. године
86. Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 130/95 од 5.4.1995. године
87. Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 535/95 од 10.1.1996. године
88. Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 623/97 од 10.9.1997. године
89. Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 748/98 од 27.1.1999. године
90. Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 833/01 од 15.3.2002. године
91. Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 1254/99 од 30.3.1999. године
92. Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 1448/07 од 29.8.2007. године
93. Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 1965/96 од 22.10.1996. године
94. Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 2311/98 од 8.10.1998. године
95. Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 2426/97 од 12.11.1997. године
96. Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 2659/05 од 14.6.2006. године
97. Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 2674/05 од 7.12.2005. године
98. Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 2808/05 од 19.10.2006. године
99. Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 3797/95 од 7.10.1998. године
100. Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 4842/02 од 29.5.2003. године
101. Пресуда Врховног суда Србије, Рев. ИИ. 650/06 од 11.5.2006. године
102. Пресуда Врховног суда Хрватске, Пж. 1356/80 од 08.10.1980. године
103. Пресуда Врховног суда Хрватске Рев.1281/91 од 20.6.1991. године
104. Пресуда Врховног суда Црне Горе, Рев. 1003/09 од 9.4.2010. године
105. Пресуда Врховног суда Црне Горе, Рев. И. П. 106/10 од 14.12.2010. године
106. Пресуда Европског суда правде пословни број Ц 162/96 од 16.6.1998. године
107. Пресуде Европског суда правде пословни број Ц 26/13 од 30.4.2014. године
108. Пресуда Европског суда правде пословни број Ц 260/18 од 3.10.2019. године
109. Пресуда Округног суда у Дизелдорфу, U 71/96 од 6.11.1997. године
110. Пресуда Општинског суда у Смедереву, П. 533/08 од 19.3.2009. године
111. Пресуда Основног суда у Сомбору, П. 1034/12 од 3.9.2013. године
112. Пресуда Привредног апелационог суда, Пж. 1616/10 од 6.5.2010. године
113. Пресуда Привредног апелационог суда, Пж. 6902/15 од 14.4.2016. године
114. Пресуда Привредног апелационог суда, Пж. 12582/10 од 6.5.2011. године
115. Пресуда Привредног суда у Пожаревцу П. 68/16 од 15. 12. 2016. године
116. Пресуда Привредног суда у Пожаревцу П. 108/15 од 30.11.2015. године
117. Пресуда Привредног суда у Пожаревцу, П. 927/15 од 12.10.2015. године
118. Пресуда Савезног врховног суда, Гж.115/62 од 22.12.1962. године
119. Пресуда Савезног суда правде Немачке, V ZR 63/93 од 25.2.1994. године
120. Пресуда Савезног суда правде Немачке, VIII ZR 82/94 од 11.1.1995. године
121. Пресуда Савезног суда правде Немачке, V ZR 146/98 од 4.2.2000. године
122. Пресуда Савезног суда правде Немачке, V ZR 260/90 од 8.11.1991. године
123. Пресуда Суда Европске Уније у случају Ingmar GB Ltd v Eaton Leonard Technologies Inc., донета 9. новембра 2000. године
124. Решење Апелационог суда у Крагујевцу, Гж. 2480/13 од 3.4.2014. године
125. Решење Вишег трговинског суда, Пж. 1013/06 од 20.12.2006. године
126. Решење Вишег трговинског суда, Пж. 8099/05 од 30.1.2006. године
127. Решење Вишег трговинског суда, Пж. 8140/06 од 25.5.2007. године
128. Решење Врховног касационог суда, Рев. 321/2016 од 25.1.2017. године
129. Решење Врховног касационог суда, Рев. 2278/17 од 22.2.2018. године
130. Решење Врховног касационог суда, Рев. 2373/16 од 21.6.2018. године
131. Решење Врховног привредног суда, Сл. 280/59 од 7.12.1959. године
132. Решење Врховног привредног суда, Сл.291/56 од 10.4.1956. године
133. Решење Врховног привредног суда, Сл.394/56 од 20. 4.1956. године
134. Решење Врховног привредног суда, Сл.1150/58 од 30.4.1959. године
135. Решење Врховног суда Југославије, Рев.322/66 од 18.1.1967. године
136. Решење Врховног суда Србије, Прев. 110/2002 од 17.4.2002. године
137. Решење Врховног суда Србије, Рев. 201/03 од 11.2.2004. године

138. Решење Врховног суда Србије, Рев. 959/94 од 23.3.1994. године
139. Решење Врховног суда Србије, Рев. 1813/99 од 26.5.1999. године
140. Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 1965/96 од 22. 10. 1996. године
141. Решење Врховног суда Србије, Рев. 6928/97 од 28.1.1998. године
142. Решење Окружног суда у Ваљеву, Гж. 438/04 од 5.4.2004. године
143. Решење Окружног суда у Ваљеву, Гж. 759/05 од 16.6.2005. године
144. Решење Окружног суда у Нишу, Гж. 2433/07 од 9.7.2007. године
145. Решење Окружног суда у Чачку, Гж. 397/02 од 16.4.2002. године
146. Решење Привредног апелационог суда у Београду, Пж. 824/16 од 22.7.2016. године

ВЕБ САЈТОВИ

1. admin.ch/opc/en/classified-compilation/19070042/index.html, приступила 4.6.2019. године
2. admin.ch/opc/en/classified-compilation/19110009/201704010000/220.pdf, приступила 30.6.2019. године
3. bailii.org/ew/cases/EWHC/KB/1647/J5.html, приступила 16.7.2020. године
4. bailii.org/uk/cases/UKHL/1956/3.html, приступила 5.4.2020. године
5. gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html, приступила 16.9.2016. године
6. gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p0731, приступила 5.6.2019. године
7. gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p1175, приступила 12.6.2020. године
8. danas.rs/ekonomija/valutna-obaveza-u-ekstremno-promenjenim-okolnostima/, приступила 22.4.2020. године
9. duhaim.org/LegalDictionary/U/Unconscionable.aspx, приступила 31.1.2016. године
10. efektiva.rs/aktuelnosti-efektiva/aktuelnosti-krediti/svajcarci-na-optuzenickoj-klupi/, приступила 11.9.2016. године
11. efektiva.rs/wp-content/uploads/2016/09/SLIJEP%C4%8CEVI%C4%86-DRAGI%C5%A0A-stav-o-CHF-valutnoje-kaluzili-i-jednostranoj-promeni-kamatnih-stop.pdf, приступила 5.10.2016. године
12. eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52011PC0635, приступила 3.9.2016. године
13. europa.rs/upload/spp_prevod_sa_anexima.pdf, приступила 11.4.2020. године
14. files.libertyfund.org/files/2353/CivilCode_1566_Bk.pdf, приступила 4.3.2020. године
15. investopedia.com/terms/d/dodd-frank-financial-regulatory-reform-bill.asp, приступила 1.7.2020. године
16. internationallawoffice.com/Newsletters/Litigation/United-Kingdom/RPC/Snowball-interest-rate-swap-upheld-by-High-Court, приступила 12.2.2016. године
17. jusline.at/gesetz/abgb/paragraf/879, приступила 10.7.2019. године
18. jus.uio.no/lm/eu.contract.principles.parts.1.to.3.2002/1.201.html, приступила 2.9.2016. године
19. jus.uio.no/lm/eu.contract.principles.parts.1.to.3.2002/4.109.html, приступила 2.9.2016. године
20. jus.uio.no/lm/eu.contract.principles.parts.1.to.3.2002/4.118.html, приступила 2.9.2016. године
21. jus.uio.no/lm/eu.contract.principles.parts.1.to.3.2002/6.105.html, приступила 2.9.2016. године
22. jus.uio.no/lm/eu.contract.principles.parts.1.to.3.2002/6.111.html, приступила 14.9.2016. године
23. jus.uio.no/lm/eu.contract.principles.parts.1.to.3.2002/6.111.html, приступила 14.9.2016. године
24. legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/109884, приступила 26.4.2020. године
25. legislation.gov.uk/ukpga/Geo6/6-7/40/section/1, приступила 5.4.2020. године
26. narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/1993_12_16_37.html, приступила 10.12.2018. године
27. nbs.rs/internet/latinica/scripts/showContent.html?id=8075&konverzija=no, приступила 6.7.2019. године

28. nbs.rs/internet/latinica/scripts/showContent.html?id=6481&konverzija=ves, приступила 6.7.2019. године
29. nit.hu/translated/doc/J2013T0005P_20180808_FIN.pdf, приступила 26.4.2020. године
30. paragraf.rs/dnevne-vesti/230317/230317-vest5.html, приступила 15.4.2020. године
31. planalto.gov.br/ccivil_03/leis/2002/L10406.htm, приступила 4.2.2016. године
32. prafak.ni.ac.rs/files/zbornik/sadrzaj/zbornici/z11/04z11.pdf, приступила 7.4.2020. године
33. study.com/academy/lesson/duress-and-undue-influence-in-contract-enforcement-krysa-v-paine.html, приступила 31.1.2016. године
34. study.com/academy/lesson/economic-duress-in-contract-law-definition-cases.html, приступила 31.01.2016. године
35. trans-lex.org/601101/_french-civil-code-2016/, приступила 5.6.2019. године
36. treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%201155/volume-1155-i-18232-english.pdf, приступила 1.12.2018. године
37. unidroit.org/instruments/international-sales/international-sales-ulis-1964, приступила 15.02.2016. године
38. unilex.info/principles/case/660, приступила 10.6.2019. године
39. casebooks.eu/contractLaw/Chapter23/excerpt.php?excerptId=4678, приступила 5.4.2020. године
40. cisg.law.pace.edu/cisg/text/ulf.html, приступила 12.4.2020. године
41. curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=151524&mode=req&pageIndex=1&ir=&occ=first&part=1&text=&doclang=HR&cid=2315852, приступила 11.4.2010. године
42. curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=218625&mode=req&pageIndex=1&ir=&occ=first&part=1&text=&doclang=HR&cid=5083022, приступила 11.4.2020. године

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

- Објављен рад у категорији М24 са листе министарства надлежног за науку када су у питању друштвено-хуманистичке науке:

Дарија Марић, “Начело еквивалентности и прекомерно оштећење у уговорном праву“, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, Нови Сад, број 2/2015, стр.889-908

- Поглавље у књизи М41 или рад у истакнутом тематском зборнику водећег националног значаја:

Један од аутора књиге “Усклађивање пословног права Србије са правом Европске Уније”, Правни факултет у Београду, Београд, 2011

- Објављени радови у категорији М52 са листе министарства надлежног за науку када су у питању друштвено-хуманистичке науке:

Дарија Марић, “Појам и елементи зеленашког уговора”, Правни живот, Београд, број 10/2019, стр. 655-675

Дарија Марић, “Клазула ребус сиц стантибус у уговорном праву”, Правни живот, Београд, том 2, број 10/2015, стр.621-639

- Објављен рад у категорији М53 са листе министарства надлежног за науку када су у питању друштвено-хуманистичке науке:

Дарија Марић, “Заблуда и правне последице заблуде”, Гласник Адвокатске Коморе

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

У дисертацији су детаљно размотрени правни стандард очигледне несразмере у уговорном праву, однос овог правног стандарда са начелом еквивалентности и осталим начелима уговорног права, као и општи институти заштите начела еквивалентности чији је очигледна несразмера конститутивни део и објективни елемент.

Сразмерност узајамних давања у двострано обавезним уговорима је суштина начела еквивалентности. Као једно од основних начела уговорних права, начело еквивалентности је уско повезано са низом осталих начела, међу којима се нарочито истичу начело правичности и начело савесности и поштења. Поред правног стандарда „очигледна несразмера“, наилазимо и на термине „очигледно несразмерна корист“, „неправичне погодности“, „очигледно несразмерна погодност“, „очигледно неправична погодност“ и „претерана корист“. Свим овим изразима се означава неједнакост међусобних давања уговорних страна која у тој мери нарушава економску равнотежу уговора да га чини неправичним.

Постоје различити методи утврђивања постојања таквог нарушавања еквиваленције приликом закључења уговора, који за последицу има његову ништавост, апсолутну или релативну. Историјски посматрано, старији је тзв. математички метод, који предвиђа конкретну, објективно и математички утврдиву границу изнад које несразмера узајамних давања постаје прекомерна.

Касније је настао тзв. еластични метод, који није толико егзактан и једноставно примењив, али је знатно прилагодљивији и у појединим случајевима правичнији.

Када је реч о математички постављеном методу, разломак оштећења је варирао од једне двадесетине у румунском праву до седам дванаестина у француском. У већини случајева је висина прописане несразмере директно повезана са учесталашћу таквих случајева у судској пракси. Странке се теже одлучују на закључивање уговора са већом несразмером узајамних давања, те су самим тим такви случајевим ређи и пред судовима. Поред тога, како би се избегле замке ригидности и крутог приступа, поједини законодавци међу којима је био и југословенски су прописивали мање разломке оштећења када је реч о вреднијим престајацијама. Иако се на тај начин уважавала чињеница да није правично применити исти аршин на све случајеве без обзира на вредност узајамних престајација, тим приступом нису решени сви проблеми који се у пракси јављају приликом примене математичког метода.

Еластични метод је знатно флексибилнији и даје већу слободу судовима приликом одлучивања да ли је у конкретном случају оправдано применити правила о прекомерном оштећењу. Премда то значи већу прилагодљивост, истовремено постоји и већи простор за арбитрност и злоупотребе.

Критеријуми који се узимају у обзир за утврђивање постојања очигледне несразмере су равноправност странака, природа и сврха уговора и висина несразмере између давања уговорних страна. Додатни критеријуми приликом утврђивања да ли је реч о очигледној несразмери су слични: висина вредности конкретног прекомерног оштећења, однос фактичког оштећења према вредности преостале имовине оштећене уговорне стране, имовно стање саговорача, специфичности друштвеног односа у питању које евентуално оправдавају прихватање мањег степена несразмере и његово подвођење под конкретни правни стандард.

Генерална подела критеријума за утврђивање вредности узајамних давања јесте на субјективне (процена вредности престајација се врши или према вољи странака или по уверењу суда, на основу његове слободне процене) и објективне (утврђивање тржишне вредности као јединственог стандарда процене). Потоњи су правичнији и егзактнији, те самим тим и шире прихваћени. Објективни критеријум прихваћен је и у нашем праву. Узима се у обзир тржишна цена престајације, а у њеном недостатку реална, односно разумна цена. Такође,

приликом процене вредности престација се води рачуна не само о узајамним обавезама уговарача у виду чинидбе и противчинидбе, већ и о споредним правима и обавезама.

При томе значајну улогу у пракси имају судски вештаци. Суд у пресуди мора да објасни на основу којих чињеница је одлучио да у конкретном случају постоји очигледна несразмера узајамних престација и да се може применити институт лезије.

Поред тога, важно је и време процене вредности престација. Наиме, постојање очигледне несразмере узајамних давања правно је релевантно у моменту закључења уговора (институти прекомерног оштећења и зеленашког уговора) али и у моменту његовог извршења (институт измене или раскида уговора због промењених околности).

Очигледна несразмера узајамних престација је објективни елемент института прекомерног оштећења, зеленашког уговора и промењених околности. Увођењем појма „очигледна несразмера узајамних престација“ у домаће право напуштено је вишедеценијско објективно схватање лезије. Главна улога је додељена судовима чији је задатак да утврде да ли је овај услов испуњен у конкретном случају. Интересантно је да је у појединим правима очигледна несразмера потребан и довољан услов постојање лезије. Наиме, полази се од тога да су уговори са тако великом несразмером узајамних давања суштински неправични, без обзира на то да ли су присутни и субјективних елементи у виду мане воље на страни оштећеног. У правима у којима је прихваћена субјективна концепција прекомерног оштећења, нужно је постојање субјективне околности у виду мане воље на страни оштећеног приликом закључења уговора. Међутим, очигледна несразмера међусобних давања странака је и даље конститутивни елемент прекомерног оштећења, јер без њеног постојања неће моћи да се примени наведени правни институт.

Објективан елемент зеленашког уговора подразумева постојање очигледне несразмере узајамних давања, односно поремећаја каузе облигације у теретним уговорима. Као и код прекомерног оштећења, у питању је правни стандард који се заснива на објективној вредности ствари приликом закључења уговора. Улога је суда да утврди да ли је постојала очигледна несразмера између узајамних престација у конкретном случају. Приликом примене овог института судови су врло често темељно поступали кад је реч о утврђивању постојања објективног елемента овог института, док су много мање пажње указивали постојању субјективних елемената, који је утврђиван готово по аутоматизму и без превеликог удубљивања. Један од разлога јесте то што је очигледна несразмера узајамних престација егзактнији појам и самим тим лакше утврдива од субјективних елемената на страни како оштећеног тако и зеленаша. Други је претпоставка несавесности зеленаша када је утврђено постојање очигледне несразмере, коју ми сматрамо да треба увести и у наш правни систем. Поред тога, интересантно је да се за постојање очигледне несразмере код зеленашких уговора захтева мања неједнакост узајамних престација него што је то случај са прекомерним оштећењем. То је поново последица неморалне природе самог уговора, те несавесности која постоји на страни зеленаша.

Правни стандард „претерано отежано испуњење“ за који се српски законодавац определио приликом регулисања промењених околности подразумева ситуације кад је реч о знатном утицају на могућност испуњења престације и није у питању уобичајен, нормалан и редован пословни ризик са којим су уговорне стране биле дужне да рачунају. Слично, „претерано велики губитак“ подразумева толико висок поремећај објективне еквивалентности између уговорних давања да то оправдава ревизију па и раскид уговора. Другим речима, потребно је да постоји груби поремећај, или тешка несразмера између чинидбе и противчинидбе како би се применио институт измене или раскида уговора због промењених околности. Према је објективни елемент овог правног института изражен кроз правне стандарде „претерано отежаног испуњења“ престације и „великог губитка“ за једну уговорну страну у случају да до извршења уговора дође, он се суштински огледа у очигледној несразмери узајамних давања уговорних страна. Стога је очигледна несразмера објективан услов постојања института промењених околности. Прекомерност губитка једне уговорне стране уколико би се захтевало

да упркос утицају изванредних и несавладивих околности испуни своју обавезу у неизмењеном облику оправдава одступање од начела *pacta sunt servanda*. Поново се законодавац определио за еластични метод утврђивања постојања евентуалне несразмере престација. Задатак је суда да у сваком конкретном случају утврди да ли су испуњени законом предвиђени услови за примену клаузуле *rebus sic stantibus*. При томе, битна промена околности подразумева несразмерност узајамних давања и да је нужно модификовати уговор како би његов опстанак имао смисла. Истовремено, реч мора бити о околностима специфичног типа и о губитку који не спада у оквире редовног и подношљивог. Законодавац прецизира да је реч о околностима које „отежавају испуњење уговорне обавезе“ или пак онемогућавају остварење његове сврхе. Међутим, још је важније да наведене околности имају негативно дејство „у тој мери да је очигледно да уговор више не одговара очекивањима уговорних страна и да би по општем мишљењу било неправично одржати га на снази такав какав је“.

У раду су дати и коментари постојеће законске регулативе института прекомерног оштећења, зеленашког уговора и промењених околности. Наведени су и предлози побољшања истих у циљу пружања потпуније заштите начела еквивалентности.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Стил писања је разумљив и јасан. У раду је на целовит и врло прегледан начин сагледан правни стандард очигледне несразмере у уговорном праву. Примењене су следеће методе: нормативни, историјски, логички, језички и упоредноправни, са циљем да се на јасан и свеобухватан начин прикажу сви аспекти и све специфичности овог правног стандарда. Коришћена је исцрпна литература како домаћих, тако и иностраних аутора.

Начињен је јасан и концизан преглед теоријских ставова о очигледној несразмери у уговорном праву и њиховог еволутивног развоја, те су детаљно проучени општи институти чији објективни елеменат она представља. Размотрен је однос очигледне несразмере уговорног права са начелом једнакости међусобних давања, али и са осталим основним начелима уговорног права. Поред тога, анализиран је велики број судских пресуда, решења и ставова на основу којих су изведени су логични и добро образложени закључци. Кандидат је поред домаћег, анализирао и бројне стране правне системе и њихова законодавна решења, као и судску праксу.

Резултати истраживања су исправно тумачени и јасно изложени. Уочени су потенцијални проблеми и недостаци када је реч о законском оквиру, али и с аспекта судског тумачења правног стандарда који је предмет истраживања. Дати су конкретни предлози о начинима на које би се позитивноправно регулисање очигледне несразмере у уговорном праву могло учинити целисходнијим и ефикаснијим.

Комисија стога позитивно оцењује начин приказа и тумачење резултата истраживања.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме

Дисертација је написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме.

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе

Дисертација садржи све битне елементе.

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци

Кандидаткиња је у раду изложила свеобухватно истраживање о очигледној несразмери у уговорном праву. У складу са постојећим стањем у теорији и пракси, постојала је потреба да се овај правни стандард детаљно проучи. Кандидаткиња је изложила методологију утврђивања постојања очигледне несразмере, са посебним освртом на правнорелевантне субјективне и објективне критеријуме. По први пут је у нашој теорији на систематичан начин обрађен правни стандард очигледне несразмере међусобних давања уговорних страна сагледан кроз призму односа са начелом еквивалентности, али и свих института уговорног права чији је очигледна несразмера конститутиван елеменат. Коришћењем различитих истраживачких метода, кандидаткиња је на јасан и прегледан начин представила еволутивни развој очигледне несразмере у уговорном праву. При том је посебну пажњу посветила специфичности тог правног стандарда кроз добре и лоше аспекте нормативног уређења института чији је конститутивни елемент како у домаћем, тако и у читавом низу страних правних система. Анализом домаће и стране судске праксе указано је на критеријуме и методологију утврђивања очигледне несразмере у уговорном праву које је развила судска пракса. Посебна пажња је посвећена дилемама са којим су се судови суочавали приликом тумачења односних законодавних одредби. Судови различитих инстанци су критички

вредновани.

На основу овако исцрпног истраживања, изнети су добро поткрепљени закључци и изнети предлози о начинима на који се постојећи позитивноправни систем може изменити у циљу веће ефикасности и правичности.

На крају, указујемо да од 1. октобра 2017. године на Универзитету у Новом Саду постоји обавеза да се све докторске дисертације пре стављања на увид јавности провере кроз програм iThenticate у циљу откривања плагијаризма. У том смислу извршена је провера докторске дисертације „Очигледна несразмера у уговорном праву“ кандидаткиње Дарије Марић. Провером је утврђено 8% поклапања текста у докторској дисертацији са текстовима доступним у бази података iThenticate. Такав резултат сам по себи представља изузетан и оригиналан допринос науци, нарочито ако се узме у обзир да су из провере искључени само цитирани делови текста, док су уобичајени изрази у уговорном праву, одредбе закона и других правних аката, бројеви службеног гласника, подаци из кључне документације која је саставни део докторске дисертације, подаци са насловне стране и сл. подаци, речи и изрази који се неминовно понављају у свакој докторској дисертацији остали као предмет провере и тако увећали проценат сличности.

Имајући у виду све наведено, произлази да је тема докторске дисертације врло актуелна и изузетно значајна како са становишта теорије тако и са становишта судске праксе. Како је предметна проблематика недовољно истражена, нарочито међу домаћим ауторима, може се закључити да докторска дисертација Дарије Марић представља значајан допринос развоју правне науке. Закључци њене дисертације могу бити од изузетне користи како за творце законске регулативе, тако и за оне који постојећу регулативу тумаче.

4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања

Дисертација нема битнијих недостатака.

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

- да се докторска дисертација „Очигледна несразмера у уговорном праву“ прихвати.

На основу свих изнетих закључака, Комисија предлаже Наставно-научном већу Правног факултета Универзитета у Новом Саду, да прихвати позитивну оцену докторске дисертације „Очигледна несразмера у уговорном праву“ и да кандидату Дарији Марић одобри јавну одбрану.

НАВЕСТИ ИМЕ И ЗВАЊЕ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

председник: проф. др. Бојан Пајтић
редовни професор Правног факултета Универзитета у Новом Саду

члан: проф. др. Марко Турђевић,
ванредни професор Правног факултета Универзитета у Београду

члан: проф. др. Сања Радовановић,
ванредни професор Правног факултета Универзитета у Новом Саду

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.